

אמר עזמות

מספרים על הירשלה אוסטרו־פוליה, הליצן העממי המפורסם, שפעם אחת היה לו זכות שלם עם קורש־ברוך־הוא ובה בטענה לפניו בהאיר לישנא:

— רבש"ע! אמב לו—הן נלוי וידוע לפניך כי מבין אני תמיד לשבת-קדש, ובהגיע יום רביעי כבר מנקרת במוחי השאלה: מהיכן נוטלים לצרכי שבת, וביום החמשי יום מוכן לפרועניות, ממדרת ה' א' את חיי, תובעת בפה וקוראת לי: הבה, הבה! וכשאתה נותן לי סוף סוף רק בערב־שבת עם חצות—הרי זה מאוחר! איך רץ אני אל השוק ומשלם כל הכסף בעד "שיריים", והרי זה עולה לך כיוקר. הן מוטב היה לשנינו לו הקדימת לתת לי ביום הרביעי, והייתי נותן לאשתי ביום החמישי כדי שתניח לי ותקנה הכל במעוה ובמקפה השיר והייתה סיפק בידה להכין מטעמים לכבוד שבת מבלי שאכתת את רגלי כריצה כל ערב שבת, ונמר צא: זה נהנה וזה אינו חסר?

— נוף ומה ענך לך קודש־ברוך־הוא?—שאלו מהירשלה.

— הוא ענה לי—השיב הירשלה — כדברים האלה: שמענא, הירשלה! מה שעולה לי ביוקר, אין זה עסקך כלל שנאמר: לי הכסף ולי הזהב, ומה שאתה טוען, שיש לך צרות, הלא בזה אני רוצה!

כלפי מאי ספרתי לכם כל זאת? כלפי זה שאתם אומרים: ה' פגנת ה' מ' ר' ב'... — לו היו משלמים לנו—טענו המורים המפגני נים בשבוע זה—את משכרתנו השלמה במועדה כמו, למשל, לפקיד המוכנות וביחוד לתריסר המ' נהלים הנדיים והעתודים עלי צאן ולכל מוכיריהם ומוכיריותיהם האוכלים מן האבוס, או לו להפ"ח היו משלמים לנו משכרת שני חדשים של דצמבר וינואר דאשתקד, ועוד פהות מזה: לו שלי-

הן למורים את ההמחאות של דצמבר בלבד, שהן כנו בסוכנות עוד לפני שני שבועות ולא היו מהמיצים אותן ככוונה בכיסם עד ערב פסח כדי שנהיה מוכרחים לקבל ברנע האחרון מה שיתנו—כי אז היה טוב, טוען בקול ב"כ המפגנים, לשני הצדדים: ראשית היינו יכולים לסתום קצת את פי החנונים ובעלי החובות ומניחים, כמו שאמרם, טלאי על גבי טלאי, היינו יכולים להכ" נכ מעט מצות לפסח, וגם "המוחרם" הנהו עומד כבר מאחורי כתלנו, והשנית—וזהו העיקר!—לא היינו באים לידי כל הצרות והיסורים האלה, לא היה בטול תורה מצדנו ובטול מלאכה לפקיד המוכנות ולא היה שם החנוך מתחלל ברבים ונע" עה חוכא־וטלומט בעיני השכנים והתלמידים...

— והיכן כל תרפ"ט אלפים שנכנסו לסוכנות?—מתעורר עלי המורה בטענות חדשות כאילו אני איש בדבר—היכן שכר הלמוד של ההורים והשתתפות הממשלה איה? ומה נעשה בתשעים אלה פונט של קרן היסוד? והיכן נעלמו חמשים אלה הלירות שנכבצו בדרום אפריקה? וריבין? ומדוע? ולמה? והיכי תמציו, ו"סטייטש" ועוד טענות כאלו.

— ומה ענה לכם המשכיר האמריקאי? — שאלתי מהם.

— הנה ענה לנו—השיב המורה—כדברים האלה: שמענא המורים! מה שאנו עושים בכ"ס פנו (טופח באגודלו על לוח לבו) אין זה עסקם כלל, שנאמר: לו הכסף ולי הזהב ומה שאתם טוענים שיש לכם צרות—הלא בזה אנו רוצים!

— היש לכם "מינאפון" (מנכיה-קול)? שאלתי מאת אחד המורים בשמעי מתוך חדרו של סינא-טור קול ענות נבונה של המורים, או אולי זה

הקול־קול־יעקבי?

— לא! ענה המורה הצעיר—נרוננו של יעקבי כבר ניהר מרוב צעקות בשבועות האחרונים, וזה קולו של המורה לולו.

— ולמה נקרא שמו לו לו לו?

— מפני שהוא צועק תמיד: לו לו רצתה

דמוכנות לשלם למורים! לו לו היו המורים בניו

אדם לעמוד על זכויותיהם! לו לו לו!

— ומה עונה סינאטור על דברי "לו לו"?

— הוא עונה: "לא-לא"!

— ולמה נתפטר ה"ר האדמוני האמריקאי מנהלת החנוך?

— מפני שהמורים אומרים לו: "לא לנו"...

• • •

ולכא מידא דלא רמיזא בהגדה של פסח ואפילו הפגנת המורים ותשלומי משכרת, והא ראייה:

בשעת ההפגנה האחרונה, בעמדי בין המורים במסדרון הסוכנות קלטה אזני קצת משיחות־חולין של ת"ח ודברי הלצה של המלמדים העלובים על עצמם ועל צרותיהם, ומובן מאילו שהכל נרשם בפנקסו הקטן, חומר כשר לפסח.

— מנין—שואל פתאום אחד מסגל החבורה— שעלינו לדרוש בכל תוקף שתי משכרות דור

קא לכבוד פסח.

— מפני מקרא שכתוב בהגדה:—השיב השני

לאלתר—,כיד חזקה—שתיים!...

על זה העיר מן הצד מורה זקן ומנוסה בחיים:

— "הכם ממה־נשתנה!"—הוא אומר—הן הפי

כוס הזה מתחיל ב"דבר אחר" וגומר ב"עשר-

מכות"...

— "ואת לחצנו"—פסק השני אף הוא את פסוק

קו בנינו של ההגדה—זו הדחק, כמו שנאמר:

יגם ראיתי את ה' אשך הסוכנות לוחצת

אותנו לעבר אל בעלות אחרת...

— מה?—שאל המורה הזקן—כלום יש תקצוב

לו עד הלאומי? — שולחים אותנו אל ה' ש' ה' אל

בוימן, תקן המורה הדיפלומטי מדרום.

— ולמה מתעקשת הסוכנות לשלם לנו דוקא בעד דצמבר? — שאל הראשון.

— מפני שדצמבר חל להיות בחדש "כסלו",

שיש בו גם "כיס", וגם "לב".... השיב בעצמו.

ואחר כלולת ההפגנה בדת יחר שבעת המני-

נים של המורים ממדרגות הסוכנות לחש לי שבני,

מורה־סופר צפתי מירושלים, שוב מן ההגדה:

בשבועים נפש ירדו אכותינו מצרימה וב"שבעים

נפש" ירדו המורים מהסוכנות...

— הואיל וכך—אמרתי לו—אביא לך רמז מן

ההגדה, שאפילו במצרים היו "מלמדים" בהגלה

ה ציוניות, שנאמר: "מלמד שהיו יש"

ראל מצוינים שם"...

• • •

ואולם, איך אומר אנינדר המאירי במאמרו דאחרון?—אין מול לישראל, זאת אומרת מול

טוים אין לה, יען כי מול רעה בזה הוא מבו

רך בכל זמן ובכל מקום.

והא ראייה: יהודי אחד מאמריקה, שהיה לו

גם כיום וגם לבכל חדשי השנה ותרם

לפני שנים אחרות פאה אלף דולר

לטיבת ארץ ישראל (פיזור האותיות שלו ופיזור

הכסף שלו...), יהודי תייר שבא לראות כמו עיניו

את משאל נפשו וחזון לבו, והתכוונ—כך אומרים

לחתם על שיק חרש יותר גדול ויותר נאה, בקיר

צור: יהודי מיצנט אמריקאי זה, שלף בא לחוות

לנו "דעות" כי אם לתת את ה"מאות", יהודי טוב

זה—איננו!...

ומה עושה "בחור" כש"הבחורה" שלו ממאד

נה ללכת אחריו לאי?—הריהו בא לברו, וגם

יולי פוואטנג המנות, אעפ"י שלא

היה "בחור", יצא גפו מחמת שאשתו מאנה ללכת

אחריו לאי, ובאן נודע באיזה אופן שהוא המען

קירי ירושלים, נגש אל אורחו החולה בשכבו על ערש־מותו, ובקש לנהמהו בדברים: עוד תשוב לארצך ולמשפחתך, בריא ושלם בכל איבריך, אין כבנה.

ואולם פיליפ ויאטנברג, שידע והרגיש כי בא קצה ענה לבעל־האושפיון:

הן אני נמצא בארצו וכלכם בארץ—

בני משפחתנו... לו הליתי בנכר ונפלתי למשכב

בפרו או בניוירג'ה הייתי מעטער, אבל עכשיו

שוכתי למות בארצנו, אני מת במנוחה...

בדברים אלה ובצהוק קל על שפתיו, יצאה

נשמתו הטחורה וכצאה את תקונה בארצה ובמיש

פחתה...

הוא אשר אמרת: אין מול לישראל ואין מול

נב לירושלים.

וכי תעברו בחוצות ירושלים ושמתם רק

דבר אחד: מים! אין שני יהודים ואפילו שני ער-

בים נפגשים אצלנו בשאלת: מה שלומך, אלא:

מתי יהיה הראשון למאי? לא מהמת שהם, "פוצי

אליסטים" חלילה, אלא מפני שביום זה תחול הגד

רה על המים.

ואחב"י מתרהרים אחרי מדותיו של הראים

כלדיה של מעלה וביחוד על חבדו הראים אשר

בירושלים של מטה והושכים על הקיץ ועל זנבות

בני אדם שעתידיים לעמוד אצל חכרזים הריקים

ויצאו בפחים ריקים ובפחית־נפש... ועל הגנים היב

מעשה הם מקללים בלכם את סוך המסכן, כמו

שאומרת אותה היהודית התמימה: "עם קובט זיך"

בעיריה בלי מים....

ומספרים—מה לא מספרים אצלנו?—כי בש

בוע האחרון נפגש אחד מגדולינו בראיס־בלדיה

ושאל אותו כמובן על המים. אמר לו הראים:

צריך להתפלל לאללה, שיוירד לנו מים מ"שם",

ובישעת דבורו הורה באצבעו השמימה, וענה לו

מה אתה עושה כאן בענין המים?... ולא להנם אמר יהודי אחד בת"א, ואם הוא לא אמר, הרי אומר אני: תנו לנו דיוני אחד לירושלים ויביא לנו מים חיים לא רק מעין־פרע ומעין־הרע כי אם גם מהירקון אשר בפ"ת ומחרון של הוטנברג ואפילו מהיאר של מצרים או מה"טיוסיה" שבגודרון...

ובכל זאת, רבותי, אין להתיאשן שמעתי ממקור נאמן כי בקיץ זה יפעו אנשי ירושלים ישתות מים בתל־אביב. הנחלת הרכבת הבטיחה לעשות הנחות גדולות במחיר הנסיעה, כשם שעשתה לכל הנוסעים להתרחק במעין־הרפואה "המה" אשר בעבר הירדן מרחקה. כי ביום שקבלי אהב"י זכיון על חמי סבריה והאפנדי הערבי קבל קונסציה על ה"המה", התחילו שכנינו ובני־דודנו נוסעים להתרחק דוקא בעבר הירדן... הלא טוב אבנה ופרפר וחמה מכל מימי ישראל"... זמני של הברטים ל"המה" הוא הודש ימים אבל זמני של הברטים מירושלים לשתית מים בת"א הוא לכל הקיץ, כלומר: לאחד עשר הודש בשנה...

וישנם, רבותי, שני ירדים: אחד בתל־אביב ואחד בבתי לכבוד ערב פסח, ולפיכך עובתי את המערכה (לאו דווקא העתין "מערכה": "15) והע תקתי את דירתו אל גנת ביתי וכותב הנני את שעורי מתחת לשטה המורחת, שטתו של ר' עזמות על גבי עציץ הפוך—שלחני...

ומהמת שאין דרכי חלילה להתכנס ולהכניס את קוראי לתוך עצבות יתרה ומכש"כ בערב פסח ונישבתי בין הפרחים והציצים, מוטב שנדבר על עינים משמחים מענינא דיומא, על — תוצרת הארץ.

מעשה נאה, וכדידי אני הוה עובדא. כשני פעתי אל התערוכה נכנסתי להנות ברחוב יפו לקנות לי צידה לדרך—תיבת שוקולד. שכנתי הצ' עירה שנמעה עמי במכונית—לא מתלמידותי! — עשתה אף היא כמוני וקנתה אף היא תיבת שומי

לך. — להתפלל לשמים אנו יודעים בעצמנו, אבל

מצדים וחברון ושכם וירושלים ועין-כרם כל אותו הילל עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו, הניע זמן קריאת ש"ס ע בעיר העתיה ובשכר נות הרחוקות.

אמר רבי עקיבא: אם אין אני לי מי לי ואם לא עכשיו בע"פ אימתי? ור' עזמות אומר את שלו: אם הממשלה לא תרצה בכאב-ראש לא יהיה כלום. ותלמידו של ה"חיי"ל הוקן" אינו נוהג קרבן פסח כשומרונים על הר נריוזים ואינו מחסידי הישיבה של ה"סוג הקדוש", שכה לומד דים כידוע, הלכות קרבנות לכבוד ההילולא דמשה רבנו...

וכפי שהריחותי מן הצד—ויש לרכבם ב"ה חוש הריח מפותח בענינים כאלה!—נעשו כל החד-כנות ל"סדר" של פסח זה כהלכתו וכבר עשו בדיקת חמץ בכל החורים והסדקים ואמרו אח ה"ויהי רצון" עד נמירא, גם הכינו לולבים ואת-רוגים והצניעו את האפיסומן שלהם כבל מסומ, בקצור—הכל כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין ולמיחוש לא מידעי!

ולא עוד אלא שהביאו אל החדר ברמלה את ה"אחזעה בנים" שלהם ולמדו אותם את כל החד-גדה עד "חד-גדיא" עם תרגום עשרת השבטים, ואמרו אסור חמור מדאודייתא ומדדבנן על הדג-לים, דגל מחנה רמלה מבני ישמעאל ודגל מחנה הכרם מבני עשו, והזהירו אותם הזחיה חמורה שלא יעשו שבת לעצמם וכל "קליוולאך" כי אם יצטרפו למנינים של שכם, ירושלים, וקרית-ארבע עם כל המתפללים איש על מחנהו ואיש על דגלו, והשומע ינעם!...

— איזה שוקולד יש לכם?—שאלה מאת החני-וני

— יש לנו ליבר, בטסקה, בלק-קט ועוד "מכל המעם שהוא", והורה לו באצבע על תערוכה של-מה של שוקולדים המונחים בויטריןת.

— תקח נא גברתי מ"זה"—רמזתי לה על שוקולד "ליבר" מתוצרת הארץ.

— את, לא!—ענתה בכרוב—בוראי ישן ומעור-פש.

— סליחה, גברתי—נסיתי להכנס עמה בשיחה כאילו הייתי סוכן להברת השוקולדה—דאם איזט לי זב ר! (זהו עדיף!). גם דברי הגרמנים לא היפתי, הושיטה את ידה הקטנה וכתרה בחבילה גדולה של שוקולדה ידועה מתוצרת חוץ...

דרך נסיעתנו פתחתי את חבילת השוקולד ולמען הנמוס ולשם שכנות-טובה הגשתי לשכנותי הצעירה אצבע מהשוקולד "ליבר" שלי, והיא לא סרבה, כמובן, ולמען הנימוס קבלה ממני עוד אצבע שניה ושלישית והשוקולד השחור נמס בין שניה הלבנות...

לא עברו דגעים מועטים ואת השוקולד שלה הגישה ל—נהג.

— "טפו!"—נצעק פתאום הנהג וירק דקיקה גדולה ונדמה לנו בשעת מעשה, ששרת "פונקט-שור" למכוניתנו—"איזה מין שוקולד מעופש! פוי!!"

באותה שעה נתבררה לי נדבת לבח של שכנותי לנהג ונוכחתי לראות במשך נסיעתי זו שאם אמנם חצי אוקיה שוקולד—כמו שאומרים—שזה שתי אוקיות "פלירט" הרי חצי אוקיה שוקולד מתוצרת הארץ שזה דוטל שלם...

ואין חכם כבעל הנסיון!

* * *

ומעשה ברי תגלין ורי לולב-הארזך ורי טרפון
מבני עשרת השבטים שאיו מסובין
מבני "ברקס" שלהם בעירנו והיו מספרים כיציאות